

Een sterke basis voor actieve cultuurparticipatie in de toekomst

Is cultuurparticipatie in de toekomst het middel om mensen te verbinden? Of sociale problemen te verlichten? Of is het juist een doel op zich, liefst op hoog niveau en uitsluitend gericht op de traditionele disciplines? Met de Basis voor Cultuurparticipatie presenteert het LKCA een agenda, geïnspireerd op vier scenario's voor de manier waarop actieve cultuurparticipatie zich zou kunnen ontwikkelen. Met als vraag: wat heeft de beoefenaar van nu én in de toekomst nodig om in zijn vrije tijd actief aan cultuur te doen? En hoe kunnen de verschillende professionals in het werkveld hieraan handen en voeten geven?

Toegankelijkheid staat centraal

Onderzoek laat zien dat 40%, ofwel 6,4 miljoen van de inwoners in Nederland in de vrije tijd actief aan cultuur deelneemt. Zowel intrinsiek, voor het individu, als maatschappelijk, voor de samenleving als geheel, is actieve cultuurparticipatie dan ook van grote waarde. Fysieke, sociale en financiële drempels zorgen echter voor ongelijke kansen voor burgers. Ook maatschappelijke trends en financiële ontwikkelingen beïnvloeden de cultuurparticipatie van de toekomst. Dit roept de vraag op in hoeverre iedereen die dat wil actief aan cultuur kan blijven deelnemen. Wat heeft de beoefenaar dan uiteindelijk nodig en vanuit welke ambities kan het werkveld daar effectief op inspelen?

De Basis voor Cultuurparticipatie vertrekt vanuit het perspectief van de beoefenaar en de belangrijkste relevante maatschappelijke trends en ontwikkelingen die van invloed zijn op beoefening en de beoefenaar. Op basis daarvan heeft het LKCA een agenda opgesteld voor actieve cultuurparticipatie in de toekomst, die aangeeft hoe de spelers in het werkveld hun gezamenlijke ambitie kunnen verwezenlijken.

Met een diversiteit aan professionals en beoefenaars realiseren we ons dat het niet vanzelfsprekend is om één gezamenlijk toekomstbeeld van cultuurparticipatie na te streven. Maar met een agenda die de belangrijkste gezamenlijke ambities bundelt, willen we het borgen van toegankelijke cultuurparticipatie agenderen, als ware het een collectief belang dat ook heel goed naast het ondernemersbelang of het individuele belang van de professional kan staan. Het geeft aan wat er nodig is om cultuurparticipatie in de toekomst voor iedereen zo toegankelijk mogelijk te houden.

Terugblik op het traject

Het LKCA vroeg Futureconsult een visietraject uit te voeren, waarbij eerst met vijftig professionals de belangrijkste trends, keuzes en ontwikkelingen die de toekomst van cultuurparticipatie bepalen in kaart zijn gebracht. Daarna zijn ruim honderd professionals met elkaar in gesprek gegaan over vier toekomstscenario's. Tijdens het traject dachten nog eens ruim honderd professionals mee via een online enquête.

De deelnemers aan dit visietraject zijn voor het overgrote deel verbonden aan door de overheid gesubsidieerde organisaties zoals gezelschappen, bibliotheken, centra voor de kunsten en onderwijsinstellingen. Zzp'ers en ongesubsidieerde organisaties zijn met dit visietraject nog onvoldoende bereikt. Evenals een jongere generatie met een trendsettende kunst(docent)praktijk. Omdat deze groepen van professionals in een traject over cultuurparticipatie in de toekomst onmisbaar zijn, organiseert het LKCA najaar 2017 en in 2018 additionele bijeenkomsten, te beginnen met een groep jonge professionals in de leeftijd van 17 tot 30 jaar.

Maatschappelijke ontwikkelingen

De belangrijkste maatschappelijke trends en ontwikkelingen die de bevroegde professionals inbrachten, zijn samen te vatten onder de noemers:

- 1) cultuur onder financiële druk;
- 2) fysieke culturele voorzieningen onder druk;
- 3) barsten in bestaande instituties en meer bottom-up initiatieven;
- 4) een groeiende afstand tussen groepen in de samenleving;
- 5) de groeiende rol van technologie in ons dagelijks leven.

Voorwaarden voor beoefening

Ook zijn de basale voorwaarden geformuleerd die de toegang tot cultuur bepalen. Ofwel de zaken die de beoefenaar in essentie nodig heeft om zijn wens in activiteit om te zetten, er daadwerkelijk naar te kunnen handelen. Bij het *wat* draait het om kennis en informatie, via persoonlijke overdracht, simpelweg een boek of online via YouTube. Het *waar* gaat over podia en werk- en oefenruimte; thuis, in een buurthuis of online. Het *hoe* richt zich op de benodigde materialen, zoals repertoire, attributen en muziekinstrumenten of opnameapparatuur. Bij het *waarmee* komen geld en middelen in het vizier, van de overheid, particulieren en het bedrijfsleven. De professional is vooral van betekenis waar het gaat om kennis en informatie en de overheid bij het faciliteren van de ruimtes en het genereren van geld en middelen.

Voorwaarde	Benodigheden				
Informatie/kennis, inspiratie en vaardigheden	Face to face/ persoonlijke overdracht (familie, deskundigen, docenten, peer to peer)	Digitaal (website, mail, film)	Analoog (boek, flyer/poster)	Online (live chat, YouTube, Instagram, Facebook, Pinterest, tutorials, bloggers/vloggers)	
Ruimte	Privé (thuis/ particulier)	Publiek/ openbaar (school, bibliotheek, buurthuis, gemeentehuis, buiten / natuur)	Online (YouTube, Instagram, Facebook, Pinterest)	Ruimte elders (betaalde ruimte, onbetaalde ruimte)	
Materialen	Muziekinstrumenten en – installaties (in eigen bezit, gehuurd)	Repertoire, etc. (auteursrechten)	Attributen, kleding, etc. (zelfgemaakt of gehuurd)	Verf, kwasten, etc. (eigen bezit of in bruikleen)	Opname- en filmapparatuur (in eigen bezit, gehuurd)
Geld of middelen	Bedrijfsleven/ organisaties (sponsor, lening, fonds, donateur, beurs, middelen in natura)	Particulier (crowdfunding, schenking, lening, legaat, lidmaatschap/ contributies, eigen geld)	Overheid/ publiek geld (subsidie, fonds, beurs zoals via Jeugdcultuurfonds)		

De beoefenaar van morgen

In het visietraject zijn vier toekomstscenario's opgesteld en onder de loep genomen, waarin beoefening en beoefenaar zich langs een bepaalde weg ontwikkelen. Vervolgens zijn daaraan de voorwaarden gekoppeld die dit in de praktijk mogelijk kunnen maken. Hieronder schetsen we de vier scenario's in het kort:

Cultuur verbindt (CV)

Beoefening dient vooral een maatschappelijk doel. De vorm sluit daarop aan, zoals een informeel festival dat bottom-up door bewoners is georganiseerd. De beoefenaar ziet cultuur als middel om mensen te verbinden en sociale problemen aan te kaarten. Vaak staat een vraagstuk uit de directe leefomgeving van de initiatiefnemers centraal. Traditionele disciplines of het verschil tussen hoge en lage cultuur spelen niet of nauwelijks een rol.

Creatief kapitaal (CK)

Beoefening staat in het teken van een brede, creatieve ontwikkeling van ieder individu. Dit gebeurt op centrale plaatsen en samen met anderen, in netwerken zoals hubs. Men ziet beoefening als een vanzelfsprekend onderdeel van het dagelijks leven en de persoonlijke ontwikkeling. De beoefenaar probeert continu van alles uit en gebruikt snel en makkelijk digitale bronnen. Voor verdieping zoekt hij een specifieke professional.

Nederland kunstland (NK)

Beoefening is uitsluitend gericht op de traditionele disciplines, met een sterke profilering op de kunsten en toptalenten: kunstbeoefening. Het is een doel op zich en iedereen doet er aan mee, ongeacht zijn niveau. De overdracht is persoonlijk en uitsluitend door vakmensen van een erkende opleiding. Vanaf het basisonderwijs loopt de doorgaande leerlijn door tot in de vrije tijd en geldt voor iedere beoefenaar, ongeacht zijn of haar leeftijd. De overheid ziet toe op landelijke kaders en maakt de beoefening ook betaalbaar voor minder draagkrachtigen. Het bedrijfsleven financiert de toptalenten.

Samen voor de kunst (SK)

Traditionele disciplines staan centraal, maar staan ten dienste van maatschappelijke en sociale doelen. Beoefening moet voor iedereen laagdrempelig zijn en is een manier om de sociale en economische kloof in de samenleving te dichten. Domeinen binnen en buiten de overheid werken daartoe meer integraal samen en hebben hun doelen op elkaar afgestemd. De beoefenaar is maatschappelijke geëngageerd en heeft een docent nodig om zich te kunnen bekwamen, maar niet op hoog artistiek niveau. De focus ligt op het verenigingsleven en samen naar een eindproduct toewerken.

De bevroegde professionals vinden dit laatstgenoemde scenario het beste aansluiten bij de huidige praktijk van actieve cultuurparticipatie en het beeld dat daarover heerst.

Agenda voor actieve cultuurparticipatie in de toekomst

	1	2	3	4	5
Ambitie	Borgen van toegankelijkheid	De juiste taal en toon om cultuurparticipatie hoger op de maatschappelijke agenda te krijgen	Vernieuwing sector organiseren: flexibel en uitdagend	Bijdragen aan maatschappelijke vraagstukken	Technologie als vanzelfsprekend onderdeel van cultuurparticipatie
Maatschappelijke ontwikkeling	Fysieke culturele voorzieningen onder druk	Cultuur onder (financiële) druk	Barsten in bestaande instituties; meer bottom-up initiatieven	Groeiende afstand tussen groepen in de samenleving	De rol van technologie in ons dagelijks leven groeit
Dilemma	Fysieke vs. digitale voorzieningen	Financiële vs. intrinsieke waardering	Kortere verbanden en beleving vs. doorlopende leerlijnen en verdieping	Cultuurparticipatie als autonoom doel vs. cultuurparticipatie als instrument	Complementair vs. integreren
Kansen voor de samenleving	Sociale betekenis en nabijheid cultuur is reden voor in stand houden fysieke voorzieningen (CV, NK, SK) Digitale voorzieningen sluiten aan bij individuele ontwikkelwensen (CK)	Sociale betekenis van cultuur heeft preventieve werking (CV, SK) Ontwikkeling individueel cultureel vermogen is noodzakelijk voor iedereen (CK, NK)	Bottom-up initiatieven ruimte bieden (CV) Brede interesse en behoefte aan diepgang (CK, NK) Samenwerking met organisaties in andere sectoren (SK)	Lokale samenleving en vraagstukken staan centraal (CV, SK) Betekenis van cultureel vermogen voor een waardevol leven (CK)	Mogelijkheden voor kennisoverdracht (CK) Vergroten bereik van prestaties (NK) en van doelgroep (CV, SK)
Bedreigingen voor de samenleving	Sluiting buurthuizen (CV) Persoonlijke ontwikkelmogelijkheden (CK, NK) Niet kieskeurig in begeleiding (SK)	Vooraf op eigen leefomgeving gericht (CV) Te weinig aandacht voor verdieping in disciplines (CV, SK) Te veel aandacht voor persoonlijke ontwikkeling (CK, NK)	Te veel kortdurende initiatieven (CV) Individueel volgt eigen leerweg (CK) Gebrek aan toptalentroutes (NK) Artistieke verdieping onbelangrijk (SK)	Te weinig professionele inbreng van buiten (CV, SK) Gericht op eigen wereld en ontwikkeling (CK, NK) Alleen onder gelijkgestemden verkeren (SK)	Beschikking over apparatuur (CV, CK) Onvoldoende behoefte aan innovatie (NK, SK)
Belemmeringen voor de beoefenaar in voorwaarden	Gebrek aan publieke ruimte (CV, SK) Onvoldoende persoonlijke connecties (CK, NK)	Financieel commitment vanuit welzijn (CV, SK) Individuele financiële mogelijkheden (CK, NK)	Continuïteit (CV, NK) Niet trouw aan aanbieder (CK) Gaat alleen om samen iets doen (SK)	Kwaliteit activiteiten (CV, SK) Zicht op gedeeld belang (CK, NK)	Onvoldoende multidisciplinaire en technologische kennis (CV, NK, SK)
Acties	In te vullen door het werkveld				
Betrokken partijen	In te vullen door het werkveld				
Verantwoordelijkheid	In te vullen door het werkveld				

Afkortingen in bovenstaand schema verwijzen naar de toekomstscenario's: CV=Cultuur verbindt, CK= Creatief kapitaal, NK=Nederland kunstland, SK = Samen voor de kunst

Ambities van het werkveld in een agenda

De vier toekomstbeelden van de beoefening en beoefenaar dienen om het werkveld op scherp te stellen. Rekening houdend met de vijf eerder genoemde maatschappelijke trends en ontwikkelingen, is tot slot een aantal gezamenlijke ambities geformuleerd. Deze geven aan hoe de bevroegde professionals op de toekomst willen anticiperen en in welke richting zij hun werkveld bij voorkeur ontwikkelen.

In de agenda brachten we de maatschappelijke ontwikkelingen en ambities van het werkveld samen en formuleerden deze in kansen, bedreigingen en belemmeringen op basis van profielen van de beoefenaar en beoefening van de toekomst. Vervolgens zijn daar acties en de bijbehorende verantwoordelijkheid aan toe te voegen én de partijen die daarbij betrokken zijn of moeten worden. We gaan ervan uit dat bij de meeste ambities de spelers uit het werkveld actieve cultuurparticipatie de betrokken partijen zijn, ofwel: artistieke professionals, particuliere en commerciële en al dan niet gesubsidieerde non-profit aanbieders, overheden en publieke en private fondsen en financiers.

Voeding voor het gesprek

Met deze agenda wil het LKCA verbinding stimuleren tussen professionals in het werkveld en helderheid geven over de gezamenlijke richting met het oog op de toekomst. De agenda dient daarbij als houvast voor het gesprek over toegankelijkheid van actieve cultuurparticipatie vanuit verschillende perspectieven, zoals die van beoefenaars, professionals, overheden, het bedrijfsleven en sociaal domein. De agenda is dus van toepassing op al deze verschillende professionals, vanuit de vragen: wie kan wat daaraan bijdragen en op welke manier? En wat kunnen zij bieden om die toegankelijkheid in de toekomst te realiseren? De volgende stap is het formuleren van acties; hoe concreter hoe beter. De Basis voor Cultuurparticipatie vatten wij daarom op als een vertrekpunt in plaats van een eindpunt. Hiermee ligt er een landkaart en nu kan de reis worden uitgestippeld. Daarbij gaan we ervan uit dat de professionals uit het werkveld meerdere acties kunnen formuleren die handen en voeten moeten krijgen. Waar nodig treedt het LKCA, samen met professionals, op als verbinder of samenwerkingspartner.

Het LKCA

Het Landelijk Kennisinstituut Cultuureducatie en Amateurkunst (LKCA) wil ervoor zorgen dat iedereen goede cultuureducatie krijgt (op school én in de vrije tijd) en dat iedereen kan meedoen aan culturele activiteiten.

Hoe doen we dat?

Wij ondersteunen professionals met kennis. Onze website staat boordevol informatie en ook onze publicaties zijn daar te vinden. Heb je een vraag? Dan kun je ons altijd bellen of mailen. Op onze bijeenkomsten, die we vaak samen met partners organiseren, ontmoet je professionals uit het hele land die van en met elkaar willen leren of samenwerken. Ook zetten we graag samen met professionals nieuwe ontwikkelingen in gang. Volg ons via onze nieuwsbrieven en/of social media, dan ben je op de hoogte van de grote ontwikkelingen binnen en buiten de sector.

Uitgever

Landelijk Kennisinstituut Cultuureducatie en Amateurkunst (LKCA)
Kromme Nieuwegracht 66
Postbus 452
3500 AL Utrecht
030 711 51 00
info@lkca.nl
www.lkca.nl

© LKCA Utrecht, september 2017

voor professionals die werken voor cultuur
op school of in de vrije tijd